

Цолін Д. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської філології

Національного університету «Острозька академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕПОСЛІДОВНЕ ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ПОРІД У СЕРЕДНЬОАРАМЕЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Для середньоарамейської мови характерне непослідовне використання порід (ܐܪܡܝܝܬܐ) дієслів: каузативні та рефлексивні форми вживаються в значенні простих або інтенсивних, тож залишається нез'ясованою лінгвістична природа таких змін у синтаксичних функціях дієслова саме в розмовній мові. Дослідження цього питання здійснюється на матеріалі поетичних текстів із таргумів – перекладів-парафразів біблійного тексту арамейською мовою, створених у II–VIII ст.

Ключові слова: морфосинтаксис, арамейська мова, породи дієслова, трансформаційно-генеративна граматики.

Постановка проблеми. Морфосинтаксис арамейського дієслова загалом потребує додаткових досліджень, особливо це стосується так званого середньоарамейського періоду (200–700 рр. н. е. за класифікацією К. Баєра). Однією з проблем є відсутність у цьому діхронічному зрізі арамейської мови чіткої диференціації між уживанням так званих *порід дієслова*, що було пов'язано з інтенсивним поширенням арамейської, її активним уживанням різними народами як *lingua franca* (а отже, і впливом інших мов на неї), та її функціонуванням як розмовної мови. У попередніх граматиках середньоарамейської це явище описується досить лаконічно, без пояснень його лінгвістичної природи [1, с. 201; 2; 3, с. 44–46].

Метою статті є спроба пояснити цей феномен виходячи з теорії трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського – на основі концепції глибинних і поверхневих структур мови, а також використовуючи метод діхронічного аналізу – порівняння частоти цього явища в різних зрізах історії арамейської мови. До того ж частиною нашої методології є аналіз поетичних текстів, оскільки гіпотетично очікується, що мова поезії є більш вишуканою, підведеною під граматичні стандарти. Частково ця проблема вже висвітлювалася в нашій статті [4, с. 138–170].

Матеріалом для дослідження є поезія таргумів – перекладів-парафразів Тори (П'ятикнижжя Мойсеевого) арамейською мовою, що були створені в період між II і VIII ст. Таргуми містять як переклади власне біблійної (давньоєврейської) поезії, що зберігають архаїчну синтаксичну модель віршування, так і додані до перекладу біблійного тексту більш пізні *піюти* – твори літургійної поезії, які були написані вже за новим типом віршування. У дослідженні використано тексти із Таргума Онкелоса (TgOnq), Таргума Йонатана (TgJon), Таргумів Каїрської Генізи (TgCG), Таргума Неофіті (TgNeof), Таргума Псевдо-Йонатана (TgPsJon) та Фрагментарного Таргума (FragTg).

Предметом дослідження є морфосинтаксис дієслова середньоарамейської мови, об'єктом – функціонування дієслова з погляду концепції універсальної граматики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Породою, або біньяном¹ називається похідна дієслівна основа, у якій основне значення дієслова модифіковане новими смисловими відтінками. Поява додаткових семантичних конотацій виражається при цьому в морфологічних змінах самої основи дієслова – подвоєнні другого кореневого приголосного, приєднанні префіксів, суфіксів і змінах голосних основи, залежно від додаткового значення, що надається дієслову. Відповідно до семантичних відтінків дії, породи діляться на основну (G) і три похідних (D, S і T – див. нижче). Проста порода в арамейській мові – *pəʕal*, утворена за правилами арамейської акцентуації від протосемітської основи **paʕala* шляхом відпадиння кінцевого й редукції першого голосного в переднаголошеному відкритому складі: *pəʕal* < **paʕala*.

Для позначення порід у граматиці семітських мов також використовують латинські букви:

– G – основна порода (нім. Grundstamm), позначає просту дію; її структурна модель в арамейській – *pəʕal*;

– D – інтенсивна (нім. Doppelungsstamm), указує на більш інтенсивну дію, використовується також для утворення дієслів від іменників і прикметників; утворюється шляхом *подвоєння* другого кореневого приголосного, в арамейській мові дієслова цієї породи формуються за моделлю *paʕʕəl*;

– T – рефлексивна, має значення зворотної або повторюваної дії; утворюється шляхом *приєднання* префікса [t-], основна структурна модель в арамейській – *hiʔpəʕəl*;

– S – каузативна, дієслова цієї породи позначають спонукання до дії, надання предмету якоїсь ознаки; утворюється через *приєднання* префіксів [š-], [s-], [h-], [ʔ-];² арамейські структурні моделі – *šapʕəl* (*sapʕəl*), *hapʕəl*, *ʔapʕəl*.

До того ж в арамейській мові є ще й комбіновані породи:

– T-D – рефлексивно-інтенсивна, що вказує на інтенсивну зворотну дію, утворюється й через подвоєння другого кореневого приголосного, і додаванням префікса [t-]: *hiʔpaʕʕəl*;

– T-S – рефлексивно-каузативна, що позначає каузативну зворотну дію; утворюється й за допомогою рефлексивного префікса [t-], і каузативних префіксів [š-], [s-], [h-], [ʔ-]: *hiʔšapʕal*, *hiʔsapʕal*, *ʔiʔapʕal*.

У біблійній арамейській є також дві пасивні породи – *pəʕīl* і пасивно-каузативна порода *hoʕʕal*.

Те, як дієслівні основи зазнають модифікацій у різних породах, можна продемонструвати прикладами: дієслова основної породи *pəʕal* можуть мати свій інтенсивний варіант *paʕʕəl*: дієслово ܥܠܐ «зупинити» набуває нового відтінку значення – ܥܠܥ «змусити зупинити» (Езра 4:21, 24; 5:5). Подібно дієслово основної породи ܥܠܐ «надати щось» дещо змінює своє осно-

¹ Слово «порода» є калькою з арабського терміна نَوْح [nawʕ-un]; його відповідники в граматиках семітських мов латинською – *stirps*, англійською – *stem*, німецькою – *Stamm*; поширеним є також арамейський термін «біньян» (ܒܝܢܝܐ), тобто «побудова», «конструкція».

² Імовірно, ці префікси походять від загальносемітського та загальноафразійського префікса *š: ʔ < h < š.

вне значення в породі *harṣel* – הָרַשׁ «удягати когось» (Дан. 5:7, 16, 29). Дієслово основної породі קָטַל «убивати» у зворотній породі *hitpael* має форму הִתְקַטַּל і набуває значення «віддавати на смерть», «убивати багато разів, цілеспрямовано [багатьох людей]» (Дан. 2:13). Дієслово інтенсивної породі *raṣṣel* הִרַס має значення «лякати», «бентежити», «засмучувати» (Дан. 4:2), у зворотній породі *hitpael* – «поспішати», «метушитися» (Дан. 2:25), в інтенсивно-зворотній породі *hitpaṣsal* – «бути наляканим», «бентежитися» (Дан. 5:9).

Інший приклад: дієслово הָיָא основної породі означає «йти», «приходити» (Езра 5:3), але в каузативній породі *harṣel* набуває значення «приводити» (Дан. 3:13), а в пасивно-каузативній породі *hoṣal* – «бути приведеним» (Дан. 3:13). Дієслово основної породі הָיָא означає «піднімати», у пасивній породі *raṣil* має форму הִנָּחַל означає «був піднятий» (Дан. 4:31; 7:4). Також дієслово הִשְׁתַּכַּח каузативно-рефлексивної породі *hiṣtaṣsal* має значення «бути завершеним кимось» (Езра 4:13, 16).

В арамейській мові Таргума Онкелоса та Йонатана бен-Узіеля представлено менше порід: активні каузативні породі *harṣel* і *ṣarṣel* стягуються в одну – *raṣṣel*; зникають і дві пасивні породі – проста *raṣil* і каузативна *hoṣal*. Отже, значення пасивності перебирають на себе рефлексивні породі *hitpael*, *hitpaṣsal*, *ḥittaṣsal*, *hiṣtaṣsal*, набуваючи значення рефлексивно-пасивних.

Проте в середньоарамейській мові (за класифікацією К. Баєра, охоплює період між 200 та 700 pp. н. е.) спостерігається непослідовність у вживанні порід арамейського дієслова. При цьому така непослідовність охоплює не лише прозові тексти, а й поезію, тобто той тип словесності, у якому очікується більш високий мовний стандарт із меншим впливом розмовної мови³. Ми обрали для дослідження саме поетичні тексти: випадки некоректного вживання порід тут не поодинокі, хоча контекст їхнього використання вказує на спонтанність подібної взаємозамінності⁴.

У поезії класичній такі випадки трапляються дещо рідше, оскільки її мова була штучно «очищена» від іноземних слів (зокрема грецизмів і латинізмів), а також від просторічних форм⁵. У поезії докласичній і парафразах біблійної поезії вплив розмовної мови, де семантичних відмінностей між породами не завжди дотримувалися, відчувається сильніше. Наведемо приклади.

1. Уживання S-породи замість G або D-порід (дієслова, виділені жирним шрифтом і курсивом, ужиті в некоректній породі):
שָׁמַי אֲרִכְנוּ – Небеса схилилися (Ex 20a 2-א, 8).
אֵשֶׁת לְאוֹסִתֶיהָ – Вона зійшла на його шлюбне ложе (Ex 20a 2-ב, 2).
וַיַּעֲלֶה לְתוֹבוֹת בְּשָׁלוֹם – Й увійшов [Ной] до ковчегу мирно (Ex 12b, 6-א).

וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים – І він відповів: «Ось я!» (Ex 14a, 1-ו).
מֹשֶׁה מַּתִּיב – Відповідав Мойсей (Ex 14b, 1-ב), дієприкметник каузативного дієслова від кореня מָתַב.

כּוֹכַב שְׁהַרָּה אֵדִיק הִךְ נוֹהֵרָה – Ранкова зоря засяяла, як денне світло (Ex 12a, 2).

אֲדַכֵּר יְיָ מִן דְּמִן עֲלָמָא – Згадай ті дні, що одвіку (TgOnq Повтор 32:7, у давньоєврейському тексті вжито дієслово G-породи (זָכַר)).

³ Наприклад, К. Левіас відзначає, що в арамейській мові мідрашів і Єрусалимського Талмуда каузативна S та рефлексивна T-порода можуть уживатися в значенні основної G або інтенсивної D-породи й навпаки [1, с. 201].

⁴ В аналізованих нами поетичних текстах дієслова з аналогічним значенням, але утворені від інших коренів уживаються в G або D-породах: הָיָא – відповів Моїсей (Ex 14c, 2-1); – коли він піднявся на висоту (Ex 20a 7, 8-1; Ex 12c, 1-1); див. також паралельні вирази в Таргумі Неофіті (neofiti) – і піднявся Моїсей (aphel) і в Таргумі Онкелоса (onkelos) – і піднявся Моїсей (real) у Лев. 9:23.

⁵ Ця проблема висвітлена в монографії [5, с. 220–223].

В одному випадку S-дієслово використовують у значенні дієслова T-породи:

אֶזְלָא פְּנֵשׁ לִי עֲנֵה דְאֶשְׁלֵם קִרְנָא – Підійди й збери мені стадо, адже певний час виповнився (Ex 12d, вступ).

2. Рефлексивні породі (T, TD, TS) у значенні G і D-порід. Вони можуть бути використані в значенні простої або інтенсивної дії, без значення зворотності або пасивності:

אֶזְלָא נִיסָן אִתְרַעִיתִי לְאוֹלָהָא – Цей [місяць] Нісан Я обрав [букв.: забавжав] для спокути (Ex 12e, 3-ב).

מֵאוֹרֵיתָא דְּמִשָּׁה אֶסְתַּכְלוּ – Від Тори Мойсеевої відступіть! (Ex 20a 22, 7).

כָּל בְּכוֹרֵי אֶתְקַטַּל בְּפִלּוֹת לִילֵיהָ – Всіх первістків Я вб'ю опівночі (Ex 12f, 2).

וְכָל נִשְׁמֵי בְרִיתִי וְאֶתְקִינִיתִי לְחֹד בְּעֶשְׂרָה פְּתַגְמִי – і все живе, що Я створив і викликав до існування лише за допомогою десяти слів (Ex 20a 21-2, 1).

זְכוֹת עֲבָדֵי אֱיִדְרִית – заслуги рабів Моїх Я згадав (Ex 14d, 1).

גְּמִירָא דְּכוֹלָא שְׁבַתָּא אִתְרַעִיתִי וְאֶצְטִיבִית לְקַמִּי – Субота – завершення всього, до чого Я вподобав і [що] визначив для існування (Ex 20a 1-ג, 1).

וְאִידְכֵּר לְהוֹן יְתָא קְנָמָא – і Він нагадав їм про заповіт (Ex 14a, 2-א), сильний дагеш у букві свідчить про асимільований п.

אִיִּיר אֶתְעִנִּי – Іяр відповів (Ex 12b, 1-א).

נִפְקָה קְלוֹסִים לְמַתְקַטְלֵיהוֹן – Вийде указ, щоб убити їх (Ex 12d, 2-ע).

גִּיבֵר דְּכִמִּית דְּמַתְקַטְלִיל בְּחַרְבָּא – Воїн, що умертвляє, що мечем убиває (Ex 20a 2-ה, ת), ithpalel.

וְאֶתְקַבַּל בְּקַדְמֵיתָא דִּילֵיהָ – І отримав спочатку своє [= те, що йому належить] (TgOnq Повтор. 33:21).

וְאִידְשְׁתַּאֲרוֹן בְּכוֹן – А ті з них, хто залишаться... (TgOnq Бут. 49:15).⁷

בְּאֶרֶע טְבָא יְתֵרִי עֲדִיבָה – ... в добрій землі випав жереб його (TgOnq Бут. 49:21).

וְאֶתְקִינֵתָא – Ти встановив [місце для Храму], Господи (TgOnq Вих. 15:17, у давньоєврейському тексті – дієслово G-породи (קָנַח)).

וְאֶסְתַּכַּל בְּשָׁנֵי דְּרָ וְרָ – Поміркуй про роки минулих поколінь (TgOnq Повтор. 32:7, у MT ужито дієслово G-породи (בִּינָה)).

וְאֶתְקִינֵתָא דְּבִרְךְ אֶתְנִשְׁתָּה – Страх Могутнього, який створив тебе, ти забув (TgOnq Повтор. 32:18, у MT – дієслово G-породи від того самого кореня (תָּשַׁח)).

וְאֶתְקִינֵתָא בֵּית שְׁכִינָתִי – Бо Я встановив у небесах Дім Шехіні Моєї (TgOnq Втор. 32:40).

וְאֶתְקִינֵתָא בְּמִיָּה אֶתְעִבִּיד עֲלָמָא – Який Словом своїм створив світ (TgOnq Повтор. 33:27).

Як і у випадку з каузативними породами, таке граматично непослідовне використання порід рефлексивних є спонтан-

⁶ Це скорочення вказує на біблійний текст, до перекладу якого було присвячено поетичний твір у таргумі (Вих. 20), номер піюта (8) і рядок акровірша (ש). Далі ми використовуємо подібне позначення уривків із додаткових поетичних творів, уведених у тексти Таргумів Каїрської Генізи та Фрагментарного Таргума. Рукописи, із яких було взято ці поетичні тексти: Ex 12a – Oxford Bodleian Ms. Heb. e73, folio 29v; MS KK, Plate 174; Ex 12b – Oxford Bodleian Ms. Heb. e73, folio 29v; MS KK, Plate 174 (down); Ex 12c – Cambridge University Library MS T-S H; MS MM, Plate 176; folio 1; Ex 12d – Cambridge University Library MS T-S H11.51; MS HH, Plates 166, 167; Ex 12e – Cambridge University Library MS T-S NS 186, folio 21v; MS GG, Plate 164 (upside down); Ex 12f – Oxford Bodleian Ms. Heb. e73; MS KK, Plate 173, folio 29r; Ex 14a – Jerusalem Jewish National & University Library MS 40 577.49; MS PP, Plate 178, folio 3 (2r); Ex 14b – Fragmentary Targum, Paris – Bibliothèque nationale Hébr. 110, folios 1-16; Ex 14c – Oxford Bodleian MS Heb. folio c74v, c75r, MS X, Plates 119, 120; Ex 20a – Fragmentary Targum, Paris Hébr. 110 folio 13a; Ex 20b – Leningrad, Saltykov-Schedrin MS Antonin Ebr. III B 67; Ex 20c – Leningrad, Saltykov-Schedrin MS Antonin Ebr. III B 67; MS G, Plate 98, folio 2. Тексти наводяться за виданнями М. Кляйна [6; 7], Таргум Онкелоса – за критичним виданням А. Шпербера [8].

⁷ Дієслово שָׁח у значенні «залишатися» вживається в S-породі hapheh (TgOnq Вих. 12:10; 16:19; Лев. 22:30; Повтор. 28:51, 55); однак засвідчено немало випадків його вживання в T-D-породі hitpeel (TgOnq Бут. 49:15; Лев. 26:36, 39; Повтор. 19:20; TgJon Єз. 17:21).

ним, тобто не пов'язаним із поетичним контекстом.⁸ Цікаво відзначити, що в аналізованих текстах класичної поезії відзначений лише один випадок використання Т-породи в значенні D-породи:

אֶרֶץ מִיָּד אֶרֶץ מִיָּד – рука Моя встановила небеса і землю (Ex 20b, 1–2).

З іншого боку, у подібних поетичних пасажах, які говорять про створення всесвіту і встановлення основ світобудови, у класичній поезії живається S-порода і G-порода, що коректно не тільки з граматичного погляду, а й у поетичному контексті звучить більш виразно:

אֵל גָּמְרָהּ שְׁמַיָּא לְשָׁלָלָא
אֵלִיָּקָה יִתְהוֹן לְעִילָא
וְאֶהְרִית בְּהוֹן כּוֹכְבִין בְּמִילָא
Я завершив (real) небеса абсолютно,
І підняв (aphel) їх на висоту,
І запалив (aphel) у них зірки словом ...

(Ex 20b, 3–1a).

אֵלִיָּקָה מְטַנֵּה שְׁמַיָּא
І Я вивів (aphel) єлей із кременю... (4-1).

Частота вживання порід дієслів у докласичній і класичній поезії виявляє максимальну наближеність останньої до граматичного стандарту: якщо в класичних *піютах* засвідчений тільки один випадок уживання Т-породи в значенні G-породи, то в докласичній – 17. Цей факт свідчить про поширеність цього явища в розмовній арамейській мові, і тому виникає питання про природу цього явища: як пояснити змішання функцій дієслівних форм?

Подібне явище значно рідше зустрічається в ранньому діяхронічному зрізі арамейської мови, зокрема в ахемідській арамейській (VI–IV ст. н. е.), і деякі випадки, як правило, можна пояснити: Т-порода може вживатися не лише в рефлексивному значенні, а й у значенні *починального дієслова* (inchoative) та *дії втручання* (ingressive); протезмішання DiS-порід важко пояснити [9, с. 191–192]. Що ж стосується нашого діяхронічного зрізу, то проблемою тут є відсутність будь-якої системності у використанні порід дієслова: одне й те саме дієслово в подібному контексті може вживатися то в Т-породі, то в G або D-породі тощо.

При цьому певний зв'язок між семантичними відтінками (тривалістю, повторюваністю, каузативністю й інтенсивністю дії, перехідністю й неперехідністю дієслова) та формою виявити досить складно. Імовірно, на початковому етапі цей процес був семантично зумовленим: Т-породи через їхню асоціацію з повторюваною дією набували ще й значення початкової дії; S-породи підкреслювали силу впливу на об'єкт, D – її інтенсивність, і тому могли виходити за межі граматичної й синтаксичної коректності, пізніше ж цей процес став менш контрольованим. Але чому саме розмовна мова стала чинником непослідовного морфосинтаксису дієслова?

Найбільш імовірним поясненням може бути теорія трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського, зокрема його *концепції глибинних і поверхневих структур*: у розмовній мові первинними є глибинні структури, що базуються на «ка-

тегоріальному субкомпоненті і словниковому запасі»; глибинні структури «вводять семантичні компоненти й отримують семантичну інтерпретацію» [10, с. 141]; проте наступна стадія – імплементація в «поверхневі структури» (тобто морфосинтаксичні форми) – у розмовному варіанті мови є більш вільною, ніж у мові літературній, і тому виходить за межі граматичних норм. У цьому випадку ми можемо порівняти феномен розмовної мови з психолінгвістичними дослідженнями мови дітей, яка теж виявляє синтаксичну коректність, проте ігнорування «особливих» граматичних правил [11, с. 19–20].

Висновки. Щодо непослідовності вживання дієслівних форм, що позначають зворотну (медіальну) та пасивну дію, то вона характерна не лише для семітських мов, а й, наприклад, для мов індоєвропейських. Так, зокрема, добре відоме явище так званих *відкладних дієслів* у класичній грецькій (ρηματα αποθετικά) і латинській (verba deponentia) мовах. У випадку з грецькою мовою є кілька сміюся а груп дієслів медіального та пасивного станів, які мають активне значення: медіально відкладні (μέσα αποθετικά), депонентно пасивні (παθητικά αποθετικά) та медіально-пасивні відкладні (μεκτά αποθετικά) [12, с. 322–327]. У латинській мові виділяють три форми відкладних дієслів: praesens, perfectum, infinitivus praesentis. Також є група напіввідкладних дієслів (verba semideponentia), які часи інфекта утворюють в активному стані, а часи системи перфекта – у пасивному або навпаки [13, с. 230]. Зустрічається це явище й у слов'янських мовах, зокрема в українській: *сміюся* – зворотне дієслово з активним значенням, оскільки дієслово потребує додатка (*сміюся над кимось/чимось*), *дивлюся* (на когось/щось), *торкаюся* (когось/чогоось) тощо. Стосовно української мови ми можемо зазначити, що такі випадки частіше трапляються в діалектах і просторіччі (наприклад, *питаюся*, *вибачаюся* тощо), що підтверджує нашу гіпотезу.

Література:

1. Левіас К. Дікдук га-араміт га-гліліт / К. Левіас. – Нью-Йорк : Бейт га-Мідраш ле-Раббін бе-Амеріка, 1986. – 343 с. לויאס ק. דקדוק הארמית. בית המדרש לרבנים באמריקה, 1986. – 343 ע. הגלילית. ניו-יורק :
2. Dalman G. Gramatik des Judisch-Palästinischen Aramäisch / G. Dalman. – Leipzig, 1894. – 372 S.
3. Stevenson W.B. Grammar of Palestinian Jewish Aramaic / W.B. Stevenson. – Oxford : Clarendon Press, 1924. – 107 p.
4. Цолін Д.В. Синтаксис глагола в еврейской литургической поэзии на арамейском языке. На матеріалі Таргумів / Д.В. Цолін // Сходознавство. – 2014. – № 67. – С. 138–170.
5. Цолін Д.В. Синтаксис поезії таргумів : [монографія] / Д.В. Цолін. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – 486 с.
6. Klein Michael L. Genizah manuscripts of Palestinian Targum to the Pentateuch / Michael L. Klein. – Cincinnati : Hebrew Union College Press, 1986. – Vol. 1. – 363 p.
7. Klein Michael L. The Fragment-Targums of the Pentateuch according to their extant sources / Michael L. Klein. – Rome : Biblical Institute Press, 1980. – Vol. I-II. – 260 p.
8. Sperber A. The Bible in Aramaic / A. Sperber. – Leiden : Brill, 1959–1968. – Vol. I-IV. – 877 p.
9. Muraoka T. A grammar of Egyptian Aramaic / T. Muraoka, B. Porten. – Leiden – New York – Köln : Brill, 1998. – 470 p.
10. Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntax / N. Chomsky. – Cambridge, Massachusetts : MIT Press, 1965. – 261 p.
11. Scovel T. Psycholinguistics / T. Scovel. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 135 p.
12. Звонська-Денисюк Л.Л. Давньогрецька мова / Л.Л. Звонська-Денисюк. – К. : Томіріс, 1997. – С. 322–327.
13. Ревак Н. Латинська мова / Н. Ревак, В. Сулим. – Вінниця : Нова книга, 2009. – С. 230.

⁸ Паралельно з таким незвичним уживанням, засвідчено й коректне використання цих дієслів у G, D і T-породах: וְיִצְחָק לֵךְ תִּלְשָׁק רַחֵם – після того, як я вб'їв (real) усіх ворогів ваших (Ex 20a п, 2, див. також 2-1); וְיִצְחָק לֵךְ תִּלְשָׁק רַחֵם – через те був убитий Йовав син Церуї (Ex 20a п, у прозаїчному завершенні поеми, у пасивному значенні); אֵלֶּךָ אֵלֶּךָ – Алже я [more] було створене на третій [день створіння світу] (Ex 14b, 2). У таргумах також засвідчено вживання деяких із вищезгаданих рефлексивних дієслів у значенні активної дії: יִצְחָק (TgPsJon, Бут. 23:8; Лев. 9:23; TgPsJon, TgOnq, TgNeof Повтор. 18:5); יִצְחָק (TgPsJon, FragTg, TgOnq, TgNeof Бут. 40:23; TgOnq Вих. 32:13; Повтор. 9:27; TgJon Іс. 44:21; Мих. 6:5; TgPs 25:6; 74:22; 77:4; 89:51; 109:16; 119:49; 132:1; 137:6, 7; Tg Йов. 4:7; 10:9).

Цолин Д. В. К вопросу о непоследовательном употреблении пород глагола в среднеарамейском языке

Аннотация. Для среднеарамейского языка характерно непоследовательное употребление пород (ܐܬܬܝܬܐ) глагола: каузативные и рефлексивные формы употребляются в значении простых или интенсивных. Остается невыясненной сама лингвистическая природа таких изменений в синтаксических функциях глагола в самом разговорном языке. Исследование данного вопроса осуществляется на материале поэтических текстов таргумов – переводов-парафразов библейского текста на арамейский язык, созданных во II–VIII вв.

Ключевые слова: морфосинтаксис, арамейский язык, породы глагола, трансформационная генеративная грамматика.

Tsolin D. Some notes on inconsistent use of the verbal stems in the Middle Aramaic

Summary. The morphosyntax of the Middle Aramaic demonstrates inconsistency in the use of verbal stems (ܐܬܬܝܬܐ): the causative and reflexive stems may be used in the meaning of simple and intensive actions. However, the linguistic nature of this phenomenon of colloquial language is still unexplained. This research is based on the poetical texts of the targums – the Aramaic translations of the Bible which were written between II and VIII cent. AD.

Key words: morphosyntax, Aramaic, verbal stems, TGG.